Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
Імені Володимира Гнатюка

Кафедра образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання

"**ЗАТВЕРДЖУЮ**"
Завідувач кафедрою
_____ М.Й.Маркович
"25" серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВСТУП ДО ФАХУ

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність В1 Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма Фотомистецтво та візуальні практики
(найменування освітньої програми)

Мова навчання українська

2025 – 2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Вступ до фаху» для студентів освітньої програми «Фотомистецтво та візуальні практики» спеціальності В1 Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки 2025 року вступу.

Розробники:
Ю. С. Гладкий – асистент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання

Протокол № 1 від “25” серпня 2025 року

Завідувач кафедрою образотворчого
мистецтва, дизайну та методики їх навчання _____ Марія МАРКОВИЧ

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітня програма	Фотомистецтво та візуальні практики
2	Спеціальність	В1 Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво
3	Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
4	Ступінь вищої освіти	Перший (бакалаврський)
5	Статус дисципліни	Обов’язкова
6	Мова навчання	Українська
7	Курс	1
8	Семестр	1
9	Кількість змістових модулів	2
10	Форма підсумкового контролю	залік
11	ІНДЗ	-
11	Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	3
12	Загальна кількість годин	90
13	Аудиторні заняття (год.)	30
14	Лекції (год.)	10
15	Лабораторні заняття (год.)	20
16	Самостійна робота студента (год.)	60

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить 33 % до 67 %.

2. Мета навчальної дисципліни

Метою дисципліни «Вступ до фаху» є формування базового уявлення про професію фахівця з фотомистецтва та візуальних практик і специфіку його діяльності в сучасному аудіовізуальному та медіасередовищі. Дисципліна забезпечує ознайомлення з ключовими поняттями й термінами фаху, специфікою фотографії як художнього та комунікаційного засобу, її виразних можливостей, функцій і місця в сучасному візуальному середовищі. Окрема увага приділяється ознайомленню з основними жанрами фотографії, їх змістовими особливостями та проблематикою застосування у сучасній практиці. Курс закладає підґрунтя для усвідомлення особливостей професійної діяльності у сфері фотомистецтва та візуальних практик, а також для подальшого опанування спеціалізованих дисциплін фахового спрямування.

Основними **завданнями** вивчення курсу є:

- сформувати базове розуміння фотомистецтва як явища візуальної культури та його ролі в системі аудіовізуального мистецтва;

- розкрити ключові поняття і терміни фотомистецтва та особливості фотографії;
- ознайомити з передумовами виникнення і ключовими етапами розвитку фотографії в Європі та в Україні, а також з основами історичного й теоретичного дискурсу фотографії;
- сприяти усвідомленню місця та функцій фотомистецтва в системі сучасних візуальних практик;
- розвинути вміння аналізувати фотографію з урахуванням її технічних, художніх і змістових особливостей;
- окреслити основи типології видів, жанрів, стилів і напрямів фотографії, зокрема прямої, експериментальної та документальної практики;

3. Компетентності та результати навчання

Під час вивчення навчальної дисципліни «Вступ до фаху» передбачено формування у здобувачів вищої освіти таких *компетентностей*:

загальних:

- ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності;
- ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- ЗК 17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні та наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірності розвитку предметної області, її місця в загальній про мистецтво і суспільство та у розвитку суспільства, техніки та технологій, використовувати різні форми та види рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

фахових:

- ФК 4. Усвідомлення художньо-естетичної природи аудіовізуального мистецтва;
- ФК 8. Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в практичній діяльності;
- ФК 15. Вміння опрацьовувати кінознавчу літературу, узагальнювати та аналізувати аудіовізуальний матеріал, формувати наукові теми та розуміти подальші перспективи розвитку зазначеної проблематики в різних дослідницьких жанрах;

ОК забезпечує досягнення здобувачами таких *результатів навчання*:

- ПРН 1. Володіти методами та прийомами редакторсько-сценарної/ продюсерської творчо-виробничої діяльності при створенні (виробництві) аудіовізуальних творів;
- ПРН 2. Володіти методами та навичками роботи з монтажною технікою та програмним забезпеченням;
- ПРН 5. Генерувати нові ідеї для втілення їх в аудіовізуальному творі;
- ПРН 13. Виявляти високий рівень мовленнєвої культури, артистизм;
- ПРН 16. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно та письмово;

4. Програма навчальної дисципліни
4.1. Зміст навчальної дисципліни

ЗМ 1. ОСНОВИ ФОТОМИСТЕЦТВА ТА ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ.

Тема 1. Предмет, мета та основні поняття фотомистецтва.

Предметна область курсу як складова мистецької та освітньої діяльності, пов'язаної з фотографією. Загальні уявлення про фотографію як форму художнього освоєння дійсності та специфічний вид творчої практики.

Основні поняття фотомистецтва та базові підходи до розуміння фотографії як мистецького явища. Технічна природа фотографії як основа виникнення зображення та передумова розвитку її художніх можливостей у межах мистецького процесу.

Тема № 2. Зародження фотографії як нового виду мистецтва.

Передумови виникнення фотографії у контексті розвитку науки, техніки та візуальної культури. Фотографія як новий спосіб фіксації реальності, що поєднує технічні засоби та образне мислення, і поступово набуває ознак самостійної мистецької форми.

Особливості становлення фотографії як виду мистецтва з власною специфікою зображення. Художній потенціал фотографічного образу та його роль у зміні уявлень про можливості візуального відтворення світу.

Тема № 3. Розвиток фотографії в Європі та в Україні.

Етапи розвитку фотографії в європейському культурному просторі від моменту її утвердження до входження в систему мистецтва. Зміна функцій фотографії під впливом соціальних, культурних і технологічних процесів у XIX–XX століттях, що зумовили розширення її художніх і комунікативних можливостей.

Розвиток фотомистецтва в Україні в межах європейського культурного простору. Вплив історичних і культурних умов на формування специфіки української фотографії, її тематичної спрямованості та образної мови.

Тема № 4. Фотографія у системі аудіовізуального мистецтва.

Фотографія як складова системи аудіовізуального мистецтва та самостійна форма візуальної творчості з притаманними їй засобами виразності. Взаємозв'язок фотографії з іншими видами екранної та медійної культури в умовах сучасного мистецького простору.

Професійна діяльність фотохудожника у контексті сучасного мистецького процесу як поєднання художньої практики та усвідомленого підходу до створення зображення. Компетентнісні орієнтири підготовки фахівця освітньо-професійної програми в системі сучасної мистецької освіти.

ЗМ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА НАПРЯМИ ФОТОМИСТЕЦТВА.

Тема № 5. Художні парадигми фотографії XX – початку XXI століття.

Художні парадигми фотографії XX – початку XXI століття у зв'язку зі змінами

культурного та мистецького контексту. Особливості фотографії в періоди модернізму, постмодернізму та сучасних візуальних практик, відмінності у підходах до створення художнього образу.

Зміна уявлень про призначення фотографії та її роль у мистецькому процесі. Авторська позиція і спосіб мислення фотографа як чинники, що визначають характер фотографічного висловлювання в різні історичні періоди.

Тема № 6. Теоретичні та історичні підходи до осмислення фотографії.

Фотографія як мистецьке й культурне явище у системі візуальної культури. Уявлення про фотографію як спосіб фіксації реальності, художній образ і засіб комунікації в різні історичні періоди.

Зміна підходів до розуміння фотографії у зв'язку з розвитком мистецтва, культури та суспільства. Вплив цих змін на способи створення фотографічного зображення та його сприйняття в різних культурних контекстах.

Тема № 7. Типологія та жанрові різновиди фотографії.

Типологія фотографії як спосіб упорядкування різноманіття фотографічних практик. Основні типи фотографії та їхні характерні ознаки у співвідношенні з функціональним призначенням і сферою використання зображення.

Жанрові різновиди фотографії в межах типологічного поділу та їх поєднання з художньою і документальною спрямованістю. Засоби художньої виразності як складова формування змісту й образної структури фотографічної роботи.

Тема № 8. Напрями, стилі та арттехнології у фотографії.

Напрями й стилі у фотографії як вияв різних художніх стратегій і способів роботи з реальністю та образом. «Чиста», експериментальна та документальна фотографія як форми з відмінними принципами побудови зображення.

Арттехнології у фотографії як чинник трансформації сучасної художньої практики. Розширення виражальних можливостей фотографії в умовах розвитку медійного середовища та візуальної культури.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		л	п	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6
ЗМ 1. Основи фотомистецтва та його становлення.					
Тема 1. Предмет, мета та основні поняття фотомистецтва.	8	2	-	3	6

Тема 2. Зародження фотографії як нового виду мистецтва**.**	11	1	-	2	8
Тема 3. Розвиток фотографії в Європі та в Україні.	12	1	-	3	7
Тема 4. Фотографія у системі аудіовізуального мистецтва.	10	1	-	3	6
Разом за змістовим модулем 1	***43***	***5***	***-***	***11***	***27***
ЗМ 2. Теоретичні засади та напрями фотомистецтва.					
Тема 5. Художні парадигми фотографії XX – початку XXI століття.	9	1	-	2	5
Тема 6. Теоретичні та історичні підходи до осмислення фотографії.	13	1	-	2	9
Тема 7. Типологія та жанрові різновиди фотографії.	13	1	-	3	9
Тема 8. Напрями, стилі та арттехнології у фотографії.	14	2	-	2	10
Разом за змістовим модулем 2	***47***	***5***	***-***	***9***	***33***
Усього годин	**90**	**10**	**-**	**20**	**60**

4.3. Теми лекційних занять

№ з/п	№ теми	Номер та назва теми лекційного заняття	К-сть годин
1	1	1.1. Фотомистецтво як сфера художньої та професійної діяльності.	2
2	2	2.1. Формування фотографії як нового мистецького явища.	1
3	3	3.1. Історичні етапи розвитку фотографії в європейському та українському контексті.	1
4	4	4.1. Місце фотографії у структурі аудіовізуальної культури.	1
5	5	5.1. Зміна художніх парадигм у фотографії XX–XXI століть.	1
6	6	6.1. Еволюція підходів до розуміння фотографії як культурного явища.	1
7	7	7.1. Типологічні та жанрові системи у фотографії.	1
8	8	8.1. Сучасні напрями, стилістика та арттехнології у фотографії.	2
		Всього годин	**10**

4.4. Теми лабораторних занять

№ з/п	№ теми	Номер та назва теми практичного заняття	К-сть годин
1	1	1.1. Базові поняття та терміни фотомистецтва.	3

2	2	2.1. Аналіз передумов виникнення фотографії як мистецького явища.	2
3	3	3.1. Порівняльний аналіз етапів розвитку фотографії в Європі й Україні.	3
4	4	4.1. Візуальні зв’язки фотографії з екранними мистецтвами.	1
5	4	4.2. Аналіз професійної діяльності фотохудожника (фотохудожник на вибір).	2
6	5	5.1. Виявлення ознак модернізму й постмодернізму у фотографічних прикладах.	2
7	6	6.1. Інтерпретація фотографічного образу в культурному та мистецькому контексті.	2
8	7	7.1. Аналіз функціонального призначення фотографічного зображення.	1
9	7	7.2. Визначення жанрових різновидів і засобів виразності у фото.	2
10	8	8.1. Аналіз сучасних напрямів і стилістичних підходів у фотографії.	2
		Всього годин	**20**

4.5. Самостійна робота

№ теми	Вид самостійного завдання	К-сть годин
1	Аналіз предметної області фотографії у структурі мистецьких дисциплін.	2
	Опрацювання базових понять і категорій фотомистецтва.	2
	Аналітичний огляд фотографії як форми художнього освоєння дійсності.	2
2	Огляд наукових джерел щодо передумов виникнення фотографії.	4
	Порівняльний аналіз технічних і художніх чинників становлення фотографії.	4
3	Хронологічний аналіз основних етапів розвитку європейської фотографії.	3
	Дослідження впливу культурних умов на формування української фотографії.	2
	Аналітичний огляд еволюції функцій фотографії у соціокультурному просторі.	2
4	Аналіз місця фотографії у системі аудіовізуальних мистецтв.	3
	Дослідження засобів виразності фотографії у сучасному медійному просторі.	3

5	Порівняльний аналіз художніх парадигм фотографії XX–XXI століть.	3
	Аналітичний огляд трансформації художнього мислення фотографа у XX–XXI століттях.	2
6	Теоретичний аналіз фотографії як мистецького та культурного явища.	5
	Огляд змін підходів до осмислення фотографії у різних культурних контекстах.	4
7	Аналітичний огляд типологічних підходів до класифікації фотографії.	4
	Дослідження жанрових різновидів фотографії та їх функціональних ознак.	5
8	Аналітичний огляд основних напрямів і стилів сучасної фотографії.	4
	Дослідження особливостей експериментальної та документальної фотографії.	4
	Аналіз ролі арттехнологій у розвитку сучасних фотографічних практик.	2
	Всього годин	**60**

5. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Вступ до фаху» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

– поточний перегляд;
– лабораторні завдання;
– виконання самостійних робіт;
– аналіз і обговорення виконаних творчих робіт;
– презентація результатів навчальної та творчої діяльності.

6. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни «Вступ до фаху» використовуються такі форми контролю:

– поточний контроль здійснюється у формі оцінювання результатів навчальної діяльності студентів на лабораторних заняттях;
– залік є сумою балів, виставлених за поточний контроль.

7. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання. Політика оцінювання

Критерії оцінювання письмових завдань, виконаних на лабораторних заняттях та під час самостійної роботи:

Відмінно отримують студенти, які повністю та якісно опанували матеріал курсу, продемонстрували високий рівень професійності й творчості у виконанні всіх

поставлених завдань; студент послідовно виконав кожен етап роботи, логічно обґрунтував рішення, виявив креативність мислення й уміння застосовувати набуті знання на практиці; помилки в роботі відсутні; можлива додаткова активність – участь у конкурсах, фестивалях, проєктах.

Добре (дуже добре) отримують студенти, які виявили достатньо повні й систематичні знання з дисципліни, якісно та своєчасно виконали всі основні завдання курсу, продемонстрували вміння логічно й аргументовано подавати матеріал та застосовувати основні положення дисципліни на практиці; допускаються окремі неточності або недоопрацювання, що не впливають на загальний рівень виконаної роботи.

Посередньо виставляється за загалом достатній рівень опанування матеріалу, якісне виконання більшості завдань курсу та вміння застосовувати основні положення дисципліни; при цьому робота містить суттєві недоліки, виявляє поверхневу глибину опрацювання, шаблонність подання або недостатньо виражений творчий підхід, що знижує загальний рівень результату.

Задовільно виставляється за виклад студентом матеріалу, що складає менше 50% необхідного обсягу; невміння логічно висловлюватися, письмово сформулювати думку.

Незадовільно (FX): виставляється за фрагментарне опанування матеріалу курсу, поверхневе розуміння змісту дисципліни та неповне виконання поставлених завдань; робота містить істотні помилки, відзначається неохайністю, слабкою аргументацією та відсутністю творчого підходу, а подання матеріалу є неточним або несвоєчасним.

Незадовільно (F) отримують студенти, які не опанували матеріал дисципліни в необхідному мінімальному обсязі, не виконали або неправильно виконали основні завдання курсу.

Перелік завдань з тем лабораторних занять та критерії їх оцінювання

№ теми	К-сть відве-дених годин	Назва теми лабораторних занять	Вид завдання	Критерії оцінювання	К-сть балів
1	3	Базові поняття та терміни фотомистецтва.	Письмове опрацювання та систематизація базових понять і термінів фотомистецтва.	Коректність визначень базових понять і термінів.	1
				Логічність і послідовність систематизації матеріалу.	2
				Відповідність термінології змісту теми.	1
				Чіткість і структурованість викладу.	1

2	2	Аналіз передумов виникнення фотографії як мистецького явища.	Аналітичний огляд історичних, наукових і культурних передумов становлення фотографії як виду мистецтва.	Виявлення ключових історичних і технічних передумов.	2
				Обґрунтованість причинно-наслідкових зв’язків.	2
				Аргументованість аналітичних висновків.	1
3	3	Порівняльний аналіз етапів розвитку фотографії в Європі й Україні.	Порівняльний аналіз основних етапів розвитку фотографії в європейському та українському культурних контекстах.	Коректність добору історичних етапів.	1
				Обґрунтованість критеріїв порівняння.	2
				Точність характеристик європейського та українського контекстів.	1
				Узагальнення і логічність висновків.	1
4	1	Візуальні зв’язки фотографії з екранними мистецтвами.	Аналіз взаємозв’язків фотографії з кіно та іншими екранними мистецтвами на рівні композиції та образної мови.	Виявлення спільних композиційних принципів.	2
				Аналіз світлових і просторових рішень.	2
				Аргументованість наведених прикладів.	1
	2	Аналіз професійної діяльності фотохудожника (фотохудожник на вибір).	Комплексний аналіз творчої діяльності обраного фотохудожника з акцентом на стильові та тематичні особливості.	Коректність добору джерел.	1
				Аналіз художнього стилю і тематики.	2
				Обґрунтування оцінки творчого внеску.	1
				Логічність і цілісність висновків.	1
5	2	Виявлення ознак модернізму й постмодернізму у фотографічних прикладах.	Аналітичне дослідження фотографічних робіт з метою ідентифікації стильових ознак модернізму та постмодернізму.	Коректність визначення стильових ознак.	1
				Відповідність прикладів заявленим напрямам.	2
				Аргументованість інтерпретації образів.	2
6	2	Інтерпретація фотографічного образу в культурному та мистецькому контексті.	Аналіз змісту фотографії з урахуванням культурного та мистецького контекстів.	Глибина інтерпретації образу.	2
				Аргументованість авторських суджень.	2
				Логічність і послідовність викладу.	1
7	1	Аналіз функціонального призначення	Аналіз функцій фотографічного зображення залежно від	Коректність визначення функцій зображення.	1

		фотографічного зображення.	сфери його використання та призначення.	Відповідність прикладів функціональному призначенню.	2
				Логічність класифікації функцій.	2
	2	Визначення жанрових різновидів і засобів виразності у фото.	Жанровий аналіз фотографічних прикладів із визначенням основних засобів художньої виразності.	Коректність жанрової ідентифікації.	2
				Аналіз засобів художньої виразності.	1
				Відповідність прикладів жанровим ознакам.	1
				Аргументованість висновків.	1
8	2	Аналіз сучасних напрямів і стилістичних підходів у фотографії.	Аналітичний огляд сучасних напрямів і стилістичних підходів у фотографії з узагальненням актуальних тенденцій.	Коректність визначення сучасних напрямів.	2
				Відповідність аналізу актуальним стилістичним підходам.	1
				Структурованість і логічність викладу.	1
				Всього	**40**

Критерії оцінювання самостійної роботи

Навчальний матеріал, опрацьований здобувачем у процесі самостійної роботи, оцінюється під час аудиторних занять (зокрема під час перегляду та обговорення результатів виконання завдань) відповідно до тематики та встановлених максимальних балів за тему. У межах змістового модуля 1 самостійна робота з кожної теми оцінюється в межах 0-6 балів, у межах змістового модуля 2 – у межах 0-9 балів.

Оцінювання здійснюється з урахуванням: відповідності виконаного завдання заявленій темі та вимогам; повноти й коректності опрацювання навчального матеріалу; обґрунтованості висновків і застосування фахових понять; логічності структури та послідовності викладу; самостійності виконання та дотримання академічної доброчесності; своєчасності подання результатів.

Розподіл балів, які отримують студенти за поточне тестування та самостійну роботу

Змістовий модуль 1					**Змістовий модуль 2**					**ІНДЗ**	**Підсумковий контроль (залік)**
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	**ЗМ 1**	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	**ЗМ 2**		
4/6	4/6	4/6	4/6	**40**	6/9	6/9	6/9	6/9	**60**	**-**	**100**

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	дуже добре	
75-84	C	добре	
64-74	D	посередньо	
60-64	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F		не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Робоча програма, навчально-методичний комплекс дисципліни;
2. Ресурси в системі MOODLE;
3. Комп'ютери з необхідним програмним забезпеченням;
4. Цифрові фотоапарати та аксесуари для фотозйомки (об'єктиви, штативи, карти пам'яті);
5. Базове освітлювальне обладнання для фотозйомки (джерела світла, світлоформувальні насадки, відбивачі);
6. Апаратне та програмне забезпечення для перегляду, відбору та базової обробки фотографічних зображень.

9. Рекомендована література

Основна:

1. Безгін О. І., Кузнєцова І. В., Успенська О. Ю. Художня культура і мистецька освіта України: сучасні прояви і смисли. Монографія. Київ, Ін-т культурології НАМ України, 2019. 208 с.
2. Пушонкова О. А. Візуальна культура та мистецькі практики: естетична інтерпретація художнього твору. Навч.-метод. посібник. Черкаси, ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 160 с.
3. Прищенко С. В., Сенчук Т. В. Художньо-естетичні аспекти фотографіки. *Культура і сучасність.* 2019. № 1. С. 114–121.
4. Приходько Н. К. Відеомистецтво як технологія геокультурного позиціонування українства (аксіологічно-нормативний аналіз). *Вісник Маріупольського державного*

університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2024. Вип. 27. С. 57–66.
5. Кислюк К. В. Теоретико-методологічні особливості культурологічного підходу до феномену візуального. *Культура України*. 2020. Вип. 69. С. 9–21.
6. Едель М. Г. Технологічні та творчі основи операторської майстерності. Альбом-посібник до курсу лекцій. Київ, 2021. 280 с.
7. Бабій І. Л. Превентивне збереження фотографічних відбитків. Сучасні проблеми захисту та консервації. Український мистецтвознавчий дискурс. 2024. № 5. С. 8–18. DOI: https://doi.org/10.32782/uad.2024.5.1
8. Mirzoeff N. How to See the World: An Introduction to Images, from Self-Portraits to Selfies, Maps to Movies, and More. London, Pelican Books, 2015. 352 p.
9. Block B. The Visual Story: Creating the Visual Structure of Film, TV, and Digital Media. 3rd ed. New York, London, Routledge, 2020. 297 p.

Допоміжна:

1. Криволапов Б. В. Особливості захисту авторських прав на твори образотворчого мистецтва. Analytical and Comparative Jurisprudence. 2022. № 3. С. 47–51.
2. Павлова Т. В. Харківська фотографія в незалежній Україні: Vita Heroica vs Vita Minima. VASA Journal on Images and Culture. Відень, 2016.
3. Чех Н. Ю. «Just playing»: Валерія та Наташа Черкашини у мистецькій грі (1980–1990-ті рр.). Художня культура: актуальні проблеми. 2022. № 18. С. 146–153.
4. Батаєва К. О. Візуальне від античності до постсучасності. Навч. посібник. Київ, Кондор, 2017. 242 с.

Інтернет-ресурси

1. Харківська школа фотографії. Офіційна дослідницька платформа Українського інституту. URL: https://ksp.ui.org.ua
2. MOKSOP – Музей Харківської школи фотографії. Офіційний сайт. URL: https://moksop.org
3. Europeana. Європейська цифрова бібліотека культурної спадщини (фотографічні колекції, архіви, візуальні матеріали). URL: https://www.europeana.eu
4. The Museum of Modern Art (MoMA). Колекція «Photography» (цифровий каталог, описи, кураторські матеріали). URL: https://www.moma.org/collection/works?classification=photography
5. Tate. Photography (цифрові матеріали, колекції, освітні тексти з візуальних практик). URL: https://www.tate.org.uk/art/art-terms/p/photography

6. Library of Congress. Prints & Photographs Division (фотографічні архіви та цифрові колекції у відкритому доступі). URL: https://www.loc.gov/pictures/